

۲۳۴۵۹۷۸

پسا سرمایه داری

راهنمایی به سوی آینده

نوشته ی پل میسن

ترجمه ی

دکتر حمید طراوتی

نشر هستان

سرشناسه: پل میسن ۱۹۶۰

عنوان و نام پدیدآور: پسا سرمایه داری، پل میسن

مشخصات نشر: نشر هستان، تهران ۱۴۰۱

مشخصات ظاهری: ۴۹۸ص

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۴۴-۴۶-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Postcapitalism : a guide to our future

یادداشت: عنوان دیگر: پسا سرمایه داری، راهنمایی به سوی آینده

شناسه افزوده: حمید طراوتی، مترجم

رده بندی کنگره: HB3730

رده بندی دیویی: ۳۳۰/۱۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۰۴۰۶۴۵

نشر هستان تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان روانمهر، پلاک ۷۴ طبقه اول تلفن: ۶۶۴۸۱۱۵۲

پسا سرمایه داری راهنمایی به سوی آینده

پل میسن مترجم: حمید طراوتی

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲ شمارگان: ۳۰۰ نسخه چاپ و صحافی: هوران

قیمت : ۲۵۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۹۴۴-۴۶-۰

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

این اثر مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را به هر شکل، از جمله صوت، فیلم، نمایش، اقتباس، فتوکپی و فایل الکترونیکی بدون اجازه ناشر، نشر، پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

پیشگفتار مترجم.....	۱
مقدمه ی نویسنده.....	۷
بخش اول.....	۲۵
فصل اول: نئولیبرالیسم درهم شکسته است.....	۲۵
"ما از چیز دیگه کیفوریم".....	۲۹
پول بدون پشتوانه.....	۳۷
مالی سازی.....	۴۶
جهان نا متوازن.....	۵۳
انقلاب فناوری اطلاعات (اینفو تک).....	۵۷
نظام زومبی.....	۶۲
فصل دوم: امواج بلند، حافظه ی کوتاه.....	۶۹
مرگ با جوخه آتش.....	۷۱
سخن کندراتیف واقعا چه بود.....	۷۵
منحنی خیالی.....	۸۰
اتاقی سرد در مسکو.....	۸۲
چالش اعداد تصادفی.....	۸۵
نجات کندراتیف.....	۸۹

۹۵	فصل سوم: آیا حق با مارکس بود؟
۹۷	مارکس چه می گفت...
۱۰۳	سرمایه داری بازار را سرکوب می کند
۱۰۷	سرمایه داری جهش (موتاسیون) می کند
۱۱۱	نیاز چپ به فاجعه
۱۱۵	سر درگمی بزرگ
۱۲۴	مشکل نظریه ی بحران
۱۲۸	موج کامل
۱۳۴	چه چیز موج را ایجاد می کند؟
۱۳۹	فصل چهارم: گسسته شدن موج بلند
۱۴۳	قدرت احکام صریح
۱۴۶	رونق پس از جنگ چوانان یک چرخه
۱۵۱	چرا موج در هم شکست؟
۱۵۵	ادامه دادن راه کینز
۱۵۷	حمله به طبقه کارگر
۱۶۱	موج گسسته در تصاویر
۱۷۶	الگو چگونه در هم شکسته شده است؟
۱۷۹	بخش دوم
۱۷۹	فصل پنجم: پیامبران پسا سرمایه داری

- دراکر سنوال های درستی مطرح می کند ۱۸۴
- کالاهای اطلاعاتی همه چیز را تغییر می دهند ۱۹۰
- پیدایش "منبع باز" ۱۹۷
- لغزیدن تا پرتگاه هرج و مرج ۲۰۱
- یک شیوه ی جدید تولید؟ ۲۰۷
- اقتصاد کالا های مجانی ۲۱۳
- فکر عمومی ۲۱۷
- نوع سوم سرمایه داری؟ ۲۲۵
- پسا سرمایه داری: یک فرضیه ۲۲۹
- فصل ششم: به سوی ماشین رایگان ۲۳۷
- کار منبع ارزش است ۲۳۹
- نظریه ی ارزش کار به زبان اعداد ۲۴۳
- برخی اعتراض های وارد ۲۴۹
- بهره وری در نظریه ی ارزش کار ۲۵۳
- احتراز از "چیز های آینده" ۲۵۷
- چرا مهم است ۲۶۱
- کارل مارکس و اینفو - ماشین ۲۶۳
- وقتی ماشین ها فکر می کنند ۲۶۸
- ماشین های مجانی در اقتصادی مختلط ۲۷۱

پیش‌گفتار مترجم

سقوط دیوار برلین در سال ۱۹۸۹ و سپس سقوط شوروی و پایان جنگ سرد در های بازار بزرگی را به روی جامعه‌ی سرمایه‌داری جهانی باز کرد. این بازار - بازار اتحاد شوروی و اروپای شرقی - بیست درصد بازار جهانی را تشکیل می‌داد و بخشی از آن از زمان انقلاب روسیه و بخشی دیگر از زمان پایان جنگ دوم بر روی بازار جهانی بسته شده بود. این فروپاشی فرصت اقتصادی بزرگی را در اختیار اقتصاد غرب قرار داد و تقریباً هم زمان با آن، نئو لیبرالیسم نیز در آمریکای شمالی و اروپا رشد کرد.

استفانی ال ماج^۱ می‌گوید: "نئو لیبرالیسم روش خاصی از تفکر در این باره است که وظیفه‌ی دولت چیست و این وظیفه را با چه ابزاری و برای چه کسانی باید به انجام برساند." او تفکر سیاسی‌ی نئو لیبرال را به عنوان پذیرش سه چیز تعریف می‌کند. اول خصوصی سازی اقتصادی، مقررات زدایی و آزاد سازی به عنوان ابزار دولت؛ دوم، اصلاحات رفاهی کار محور و بازار پسند در مقابل تأمین اجتماعی، به عنوان اهداف دولت؛ و سوم، رای دهندگان سرمایه دار و یقه سفید، در مقابل رای دهندگان یقه آبی و فقیر، به عنوان کسانی که دولت باید برای شان کار کند^۲. فروپاشی شوروی با رشد نئو لیبرالیسم هم زمان شد و به آن قوت بخشید. نئو لیبرالیسم قریب سه دهه نبض سرمایه داری جهانی را در دست گرفت و با گسترش اعتبارات و وام‌ها و معاملات پیچیده‌ی مالی، اقتصاد سرمایه داری را بشدت توسعه بخشید و سبب نوآوری های بسیار بویژه در زمینه‌ی الکترونیک و تکنولوژی اطلاعات شد. اما در سال ۲۰۰۸ با بحرانی عظیم روبرو شد، بحرانی که هنوز هم کاملاً مهار نشده است.

این فروپاشی اثرات دیگری نیز داشت. ضربه‌ی اصلی آن ضربه‌ای روحی بود که به جنبش چپ و سوسیالیسم وارد آمد. هر چند بسیاری از متفکران جنبش چپ، حکومت شوروی را نوعی سرمایه داری دولتی آمیخته با خشونت و قساوت ارزیابی می‌کردند و

1- Stephanie L. Mudge

۲- کتاب باز آفرینی چپ گرایی، نوشته‌ی استفانی ال ماج، ترجمه‌ی وحید موسوی داور، نشر شیرازه

از سقوط آن شادمان بودند اما فروپاشی ی پایگاه اصلی و اولیه ی سوسیالیسم جهانی نشانه ی وجود نقصی اساسی در تئوری های چپ بود که هیچ کس نمی توانست آن را انکار کند. بسیاری از احزاب چپ به این نتیجه رسیدند که باید به برقراری نوع معتدلی از سرمایه داری اکتفا کنند. فعالیت و نفوذ احزاب چپ اروپا بشدت کاهش یافت و احزاب کمونیست بزرگ اروپا مانند حزب کمونیست فرانسه و ایتالیا بسیار تضعیف شدند و تعداد رای دهندگان آنها بشدت کاهش یافت.

در کتاب حاضر پل میسن می گوید که اکنون نئو لیبرالیسم در هم شکسته و دیگر قادر به ادامه ی حیات نیست. او می گوید ظرف بیست و پنج سال گذشته نئو لیبرالیسم بزرگ ترین موج توسعه را در تاریخ بشر به راه انداخته و سبب پیشرفت تصاعدی فناوری اطلاعات شده است. اما در جریان این پیشرفت، نابرابری را دیگر بار برقرار کرده و آن را به سطحی نزدیک به سطح حد اقل معیشت و بقا تنزل می دهد. او می گوید سرمایه داری با ابداع تکنولوژی های جدید و روش های جدید مدیریت و تغییر چیدمان تولید، پیوسته خود را تغییر می دهد و به این سبب است که به رغم انتظار جنبش چپ، هنوز سر پا مانده است. او معتقد است که جنبش چپ با وجود تاثیر مهمی که در فراهم کردن وسیله ای برای فعالیت سیاسی ی غیر ثروتمندان داشته و نقش بزرگی که در تحولات فرهنگی و سیاسی و انقلابات قرن های اخیر بازی کرده و در عین برخورداری از رهبران فکری بزرگ و اندیشمندان، کم تر به این نکته توجه کرده که سرمایه داری به عنوان یک موجود انداموار و پیچیده، از قابلیت جهش (موتاسیون) برخوردار است و پیوسته خود را تغییر می دهد. میسن معتقد است که سرمایه داری جهانی با روی آوردن به نئو لیبرالیسم توانسته جنبش نیرومند طبقه ی کارگر را که برای مدت یک قرن محکم در مقابل آن ایستاده بوده است سرکوب و پراکنده کند اما با این همه اکنون با شرایطی رو به رو شده که دیگر قادر به ادامه حیات خود نیست.

اما این شرایط چیست؟ میسن این نظریه را برای اولین بار مطرح کرده که تکنولوژی اطلاعات و کالاهای دیجیتال با نظام سرمایه داری و بازار آزاد سازگاری ندارند و در نهایت

آن را نابود خواهند کرد. او می‌گوید جوانه‌های تغییر هر نظام در دل همان نظام می‌روید. همان طور که صرافی‌های کوچک اروپا و کارگاه‌های دستی یا مائوفاکتورهای آن بعدها یکی به بانک و دیگری به کارخانه تبدیل شد و نظام فئودالی اروپا را تضعیف و سپس سرنگون کرد، اکنون نیز در دل نظام سرمایه‌داری جهانی تکنولوژی و محصولات جدیدی به وجود آمده که آن را نابود خواهد کرد. این تکنولوژی جدید تکنولوژی اطلاعات است و محصولات مبتنی بر آن محصولات دیجیتالی هستند. تکنولوژی جدید در همه‌ی جنبه‌های زندگی بشر نفوذ کرده، موجب همگانی شدن علم شده، دانش بشری را در اختیار عموم مردم قرار داده، مرز بین زمان کار و اوقات فراغت را از میان برداشته و در نهایت نوع جدیدی از اقتصاد را ایجاد کرده که اقتصادی غیر بازاری است که بر کسب سود استوار نیست. نمونه‌ی بارز آن ویکی‌پدیاست که صنعت تبلیغات سه میلیارد دلاری دایره‌المعارف‌های بریتانیکا و آمریکا را نابود کرده و دانش بشری را به رایگان در اختیار انسان‌ها قرار داده است.

ویژگی اصلی کالاهای دیجیتال آن است که همین که هزینه‌های تولید اولین نمونه‌ی آنها تامین شد، دیگر تکثیر آنها با هزینه‌ای ناچیز و نزدیک به صفر صورت می‌گیرد. یعنی قیمت این کالاها گرایش به صفر دارد و به سمت آن حرکت می‌کند. برای مثال به محض این که هزینه‌های تولید یک ترانه (از جمله هزینه‌ی نوازندگان، خوانندگان و آلات موسیقی) تامین شد و این ترانه بر روی اینترنت قرار گرفت، می‌توان این ترانه را میلیون‌ها بار بدون هیچ هزینه‌ای و صرفاً با هزینه‌ی اتصال به اینترنت تکثیر کرد. اکنون عمده‌تأ کالاهای فرهنگی شامل این تعریف می‌شوند اما روند رشد هوش مصنوعی و پیدایش پرینترهای سه بعدی و انواع ربات‌ها حکایت از آن دارد که اندک‌اندک همه‌ی کارها از طریق اینترنت و با استفاده از تکنولوژی اطلاعات صورت خواهد گرفت و همه چیز به مقدار زیاد قابل تکثیر است. میسن می‌گوید: "ظهور کالاهای اطلاعاتی اساس سرمایه‌داری را به چالش می‌کشد، زیرا فرض اصلی سرمایه‌داری کمیابی است و اطلاعات چیز فراوانی است." او می‌گوید این اقتصاد جدید و غیر بازاری اکنون در مرحله‌ی ابتدایی

رشد است اما پیوسته با شتاب رشد می کند و عرصه را بر بازار تنگ خواهد کرد و جای آن را خواهد گرفت.

میسن می گوید نئو لیبرالیسم باعث بروز نابرابری بسیار بی سابقه ای شده و این نابرابری در شرایط حضور تکنولوژی اطلاعات که در همه جا و برای همه ی مردم جهان در دسترس است، قابل دوام نیست. لذا معتقد است که سرمایه داری به علت تناقضی که در درون خود آن ایجاد شده و نیز به سبب دو پی آمد بیرونی عمده ی آن یعنی تغییر اقلیم و رشد و پیری جمعیت، جای خود را به نظام جدیدی خواهد داد، نظامی که او آن را پسا سرمایه داری می خواند و به اعتقاد او بر عدالت و برابری و رفاه و فراوانی مبتنی خواهد بود و در کتاب حاضر کوشیده است طرحی کم و بیش جامع از آن به دست دهد. اما میسن معتقد است که پیشتازان و پیش رانان این اقتصاد جدید نیز طبقه ی جدیدی هستند. او می گویند: "چه کسی الگوی اجتماعی و مظهر بارز پسا سرمایه داری است؟ اگر شوالیه ی قرون وسطی مظهر بارز فئودالیسم و طبقه ی بورژوازی مظهر سرمایه داری بود چه کسی الگوی بارز روابط اجتماعی پسا سرمایه داری خواهد بود؟" میسن این الگو را "فرد تحصیل کرده ی عام"^۱ و "افراد شبکه ای شده ی اوایل قرن بیست و یکم"^۲ می نامد و معتقد است که رابط اصلی این افراد و ظرف و قالبی که در آن "تولید مشارکتی" و "تولید همتا"^۳ و اقتصاد غیر بازاری رشد خواهد کرد "شبکه" خواهد بود و این افراد طبقه ی وسیع کارکنان جامعه را به جایی فراتر از سرمایه داری رهنمون خواهند شد. به همین سبب او شبکه را مهم ترین تکنولوژی عصر ما می داند.

میسن در کتاب حاضر تاریخ نظریه های اقتصاد سرمایه داری، تاریخ رشد و شکل گیری مبارزات طبقه ی کارگر و نقش این مبارزات در شکل دهی به این نظام، تاثیر نئو لیبرالیسم در تخریب محیط زیست و تغییر اقلیم، نقش رشد و پیری جمعیت بر آینده ی اقتصادی جهان، تاریخ رشد صنعت کامپیوتر و تکنولوژی اطلاعات و پیدایش شبکه و تاریخچه ی

1 - The universal educated person.

2 - Networked people of the ۲۱ st century

3 -Peer to Peer

تغییر روش‌های مدیریتی را به تفصیل مورد بررسی قرار داده است. این که چگونه و تحت چه شرایطی این تغییر بزرگ صورت خواهد گرفت، این که این تغییر بزرگ در زیر بنا و تکنولوژی تولید چه تاثیری بر روبنای فرهنگی - اجتماعی - سیاسی جامعه خواهد گذاشت و جامعه چگونه از سرمایه‌داری گذر خواهد کرد و احتمالاً چه نیرو‌هایی محکم در مقابل این تغییر خواهند ایستاد، مسائلی هستند که در کتاب بدانها پرداخته شده است.

خواه نظرات میسن را بپذیریم و خواه نپذیریم، نگاه انتقادی او به سرمایه‌داری و جنبش چپ و اقتصاد نو ظهور جهان، بسیار آموزنده است. براین عقیده‌ام که در جامعه‌ی ایران، که فضای فکری آن سال‌های طولانی تحت سلطه‌ی دگماتیسم بلوک شرق بوده و بحث و فحص و ارزیابی و نقد نظرات چندان محلی از اعراب نداشته و ندارد، معرفی نظرات انتقادی جدید می‌تواند گامی مثبت در جهت اعتلای فرهنگ عمومی جامعه باشد.

از دوست عزیزم عبدالله کوثری که به رغم مشغله‌ی فراوان ویرایش ادبی متن کتاب را تقبل کرد بسیار سپاسگزارم. همچنین از دوست عزیزم بهرام روحانی، که در درک برخی از مفاهیم اقتصادی مرا یاری کردند ممنونم و نیز از همکار خوبم خانم سمیه قاینی که در تایپ متن کمک شایانی نمودند تشکر می‌کنم. همکار خوبم آقای دکتر بابک آرش‌نیا نیز بخش‌های زیادی از کتاب را خواندند و راهنمایی‌های خوبی کردند که بدین وسیله از ایشان تشکر می‌کنم. زحمات ناشر محترم و سرعت عمل ایشان را در این زمانه‌ی سخت نشر کتاب پاس می‌دارم و از ایشان تشکر می‌کنم.